

Henning Eichberg in memoriam

Suomen urheiluhistoriallisen seuran pitkäaikainen yhteistyökumppani Henning Eichberg kuoli huhtikuussa 2017 Odensessa, Tanskassa, jossa hän oli elänyt, tutkinut ja opettanut vuosikymmeniä vapaaehtoisena maanpakolaisena kotimaastaan Saksasta.

Eichberg oli syntynyt Sleesiassa, nykyisen Puolan alueella 1942, ja kertoi ensimmäisten muistikuviansa olleen horisontissa palavia kyliä perheen pakomatalla Saksaan. Nuoruudessaan hän aktivoitui yhdeksi uuden oikeiston johtavista intellektuelleista, mutta lähentyi 1970-luvulla itsekritiikkinsä myötä vihreää liikettä. Muutettuaan Tanskaan vuonna 1982 hän toimi sikäläisessä vasemmistomiljöössä kehitellen N.F.S. Grundtvigin, J.G. Herderin ja Martin Buberin ajatusten pohjalta erityistä ”kansanomaisuuden” (folkelighet) demokraattista poliittista teoriaa.

Siihenastisen elämäkertansa ja ajattelunsa Eichberg koosti laajassa artikkelissa ”The enemy inside. Habitus, folk identities – and a controversial political biography” antologiaan *Strangers in sport*, jonka vuonna 1995 toimitimme Soile Veijolan ja John Balen kanssa. Identiteetti on suhde, artikkelissa summattiin, ja se tarkoittaa, että meidän ongelmamme ovat yhteisiä. Ainoa universaali asia, minkä Eichberg kulttuurirelativistina tunnustaa, on kykymme sanoa ”sinä” toinen toisillemme.

Tuotteliaisuutensa vuoksi Eichberg sai ystäviltään kokkanimen ”Kirjoituskone”.

Suomalaiseen tietoisuuteen Eichberg ui osana nuorten saksalaistutkijoiden arjen sosiologiaa. Siinä selvitettiin raikkaalla tavalla muun muassa ruumiin panssareita ja virtoja (Klaus Theweleit), nautintoaineiden (Wolfgang Schivelbusch), tatuoidun ihon ja jopa elefanttien katselun sosiaalihistoriaa (Stephan Oettermann). Tuntui kuin mistä tahansa kiinni nappaamastaan pölyhiukkasesta olisi voinut tunnistaa yhteiskunnan jäljet.

Eichberg toi tähän uuteen kenttään urheilun, tarkemmin sanottuna *Liikuntaa barjoittavat ruumiit*, jolla otsikolla talkoilla suomensimme ja julkaisimme vuonna 1987 Eichbergilta muutaman keskeisen artikkelin.

Kirjan alaotsikkona oli optimisesti ”Kohti ruumiin ja urheilun uutta sosiaalitydettä”. Se tarkoitti kysymyksen asettamista toisin. On usein kysytty, ”miten urheilu on yhteiskunnassa”, ja siitä oli juuri saatu edustava kooste, Pauli Vuolteen ja kumppaneiden toimittama monografia *Näin suomalaiset liikkuvat* (1986). Mutta voidaan myös kysyä, ”miten yhteiskunta on urheilussa”. Sen pureskelemiseen Eichbergin artikkelit tuntuivat antavan terävää kalustoa.

Yksi käännteentekevästä hetkistä suomalaisessa urheilussa on ollut Alppilan upoudessa hiihtomäessä talvella 1906 pidetyt mäkihyppykilpailut, joita Ivar Wilskman tuoreeltaan ja värikkäästi selosti saman vuoden *Suomen Urheilulehden* kakkosnumerossa. Eichbergin katseeseen

Alppilan mäkihyppykisoissa avattiin uusi lehti suomalaisessa talviurheilussa. (*Helsingin Kaiku* 3.3.1906)

asettumalla näemme tapahtumassa yhdellä kertaa kolme eriaikaista yhteiskuntaa tai urheiluhistoriallista epookkia, Eichbergin termein konfiguraatiota.

Tuomarien aitiassa silinteripäiset voimisteluherrat arvostelivat hyppääjän tyyliä, suksien ja ruumiin hallintaa. Heidän koodinsa, yhteiskunnalliset silmälasinsa olivat peräisin *hovi-yhteiskunnasta*, aateliston ruumiinkulttuurista, jossa tärkeitä olivat ryhti, rituaali ja itsekuri, oman säädynmukaisen paikkansa tietäminen. Pahimpia rikkeitä hovin maailmassa oli rajojen rikkominen.

Niinpä Wilskmanin silmin hyppääjä leiskautti mäestä ”suorana, ryhdikkäänä ja ylpeänä”. Mutta myös, kuten Wilskman jatkoi, ”toista kymmentä metriä ilmassa”.

Amerikan mantereella, jossa hovin painolastit oli karistettu merta ylitettäessä, pyrittiin 1920-luvulla tyylin arviointi poistamaan mäkihypystä kokonaan. Pituus ratkaiskoon, mikä noudattaa *teollisen yhteiskunnan* edistymisen periaatetta, kaikkia rajoja rikkovaa ”*citius altius fortius*” -konfiguraatiota.

Hyppyjä seuraamassa oli Alppilan notkossa myös rahvasta, talonpoikais-työväenluokkaisia ”synkkiä sällejä”, Pentti Haanpään kieltä mukailen. Heitä kiinnosti hyppyriliihtäjien rohkeus ja raisu ponnistus. Myös näyttävät kaatumiset palkittiin remakalla naurulla ja sukkelilla välihuudoilla. Ne ilmensivät *kansan voimakulttuuria*, joka on omimmillaan mitelössä mies miestä vastaan, kuten seitsemän veljeksien jouluyön painistelussa.

Näihin kolmeen konfiguraatioon voi rastittaa kuin ristinollaa niin suomalaisen urheiluhistorian heeroksia, klassisia kaunokirjailijoita kuin monenkirjavaa nykypäivää – jatkaa kehittelyä. Ja huomata, että monet ilmiöt, kuten Zachris Topelius urheilukirjailijana, saavat energiansa näiden maailmojen jännitteisissä väleissä.

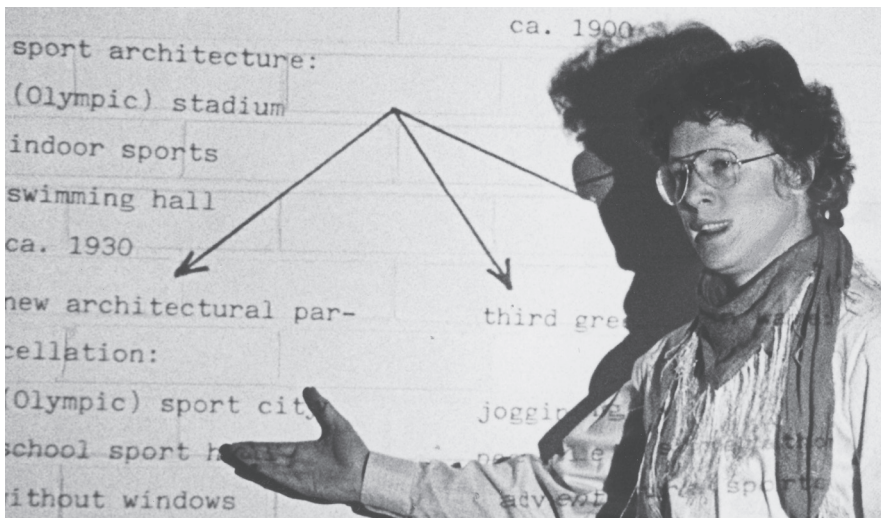
Vuosikirjaan on Eichbergilta suomennettu artikkeleita vetämisleikeistä (vuosikirja 2001–2002, *Lajien synty*) ja naurusta urheilussa (vuosikirja 2008, *Hevosten jäljillä*).

Eichberg on julkaissut noin 50 kirjaa, joista viimeisin, *Play in Philosophy and Social Thought* (Routledge), ilmestyi hänen kuolemansa jälkeen. Siinä-

kin jälleen kysymys asetetaan toisin: mikä meitä leikkii? Kirjansa alussa Eichberg tarkkailee lapsenlastaan ja kirjoittaa konfiguratiiivisen havainnon:

”Alfred, kaksi vuotta, heittää kumipallon lattialle, jossa se pomppii ylös ja alas. Alfredin ilosta ja eleistä näkee, että pallolla ei leiki ainoastaan poika yksilöllisenä subjektina. Myös – ja ennen kaikkea – pallo leikkii pojan kanssa. Pallo luo leikin. Pallo leikkii Alfredin.”

Esa Sironen

Henning Eichberg luennoimassa LIKES-tutkimuskeskuksessa vuonna 1986. (Kuva Matti Salmi)